

Krisztus Király ünnepére

Apokaliptika helyett morál

(Lukács 21,5-36)

Öntsünk tiszta vizet a pohárba! A jelzett evangéliumi szakasz és a hasonló itt-ott tartalmaznak ugyan eredetinek tekinthető jézusi mondásokat is, összességükben azonban az *effajta gondolatok nem Jézustól származnak, csak Jézus szájába adták őket*. Valódi forrásuk az ún. apokaliptikus gondolkodásmód, konkrétan az apokaliptikus irodalom. „Apokalipszis” annyit jelent, mint „leleplezés, föltárás”, mégpedig a „végső dolgok” (görögül: *ta eszkhata*) föltárása, „leplezetlen” bemutatása, vagyis a világ végével kapcsolatos események színes, szemléletes ábrázolása: *mikor, mi, hogyan* fog történni. Kedvelt téma volt ez az időszámításunk kezdete körüli néhány évszázadban, s talán mondani sem kellene: a várt események lefestésében bőséges szerep jutott a szabadon csapongó fantáziának („...a Nap elhomályosul és a Hold sem áraszt világgosságot, a csillagok lehullanak az égről, és a világmindenséget összetartó erők megrendülnek”, Mk 13,24-25). A zsidóságban komoly irodalommal is rendelkező apokaliptikus gondolkodásmód alapvető jellemzői aztán – megfélemlítő alkalmazásokkal – az őskereszténységben is tovább éltek, s szintén jelentős irodalmat hoztak létre (az Újszövetségen belüli legtisztább példája a Jelenések könyve).

Szedjük előbb csokorba ennek az apokaliptikus szemléletmódnak az ismertetőjegyeit, ahogy azok az evangéliumokban megjelennek.

Isten meghalgtatja bajban lévő, szorongatott, üldözött övéit, akik „éjjel-nappal” megtorlásért „kiáltanak hozzá”. Meglehet, Isten késlekedik ugyan egy kicsit, de azért bizonyosak lehetnek, hogy „hamarosan igazságot szolgáltat nekik” (Lk 18,7-8).

Isten véres bosszúját az „Emberfia” fogja végrehajtani („Krisztus második eljövetele”). Ezt szemléltetik olyan részletek, mint Mt 24,30-31: „Akkor majd föltűnik az Emberfiának a jele az égen, és jajgatásban tör ki a föld minden népe, mert meglátják az Emberfiát, amint eljön az ég felhőin nagy hatalommal és dicsőséggel. Szétküldi angyalait hangos harsonaszóval, s azok összegyűjtik választottait a szélrózsa minden irányából”. De jaj azoknak, akik nem tartoznak a választottak közé! Rájuk ilyen részletek vonatkoznak: „A király kivezényelte hadseregét, a gyilkosokat föl-

koncolta, városukat pedig fölégette” (Mt 22,7); „Ellenségeimet pedig, akik nem akarták, hogy királyuk legyenek, hozzátok ide, és öljétek meg szemem láttára” (Lk 19,27).

Amint az előző pontból is látható, *nemcsak a bűnösök bűnhődnek majd*, hanem kollektív módon egész városok, egész generációk: „Jaj neked, Korozain! Jaj neked, Betsaida!... Tírusznak és Szidonnak tűrhetőbb sorsa lesz ítéleten! És te, Kafarnaum, vajon az égig fogsz emelkedni? A pokolba süllýedsz...” (Mt 11,20-23). „Elpusztítanak téged (Jeruzsálem) és gyermekeidet. Nem hagynak benned követ kövön...” (Lk 19,44).

Isten egy (titkosan meghatározott) idő után elzárkózik azoktól, akik megakarnának térni: eljön a pillanat, amikortól erre már nem lesz lehetőség. Jól szemlélteti ezt az olajvásárlásból visszatérő koszorúslányok példája, akik hiába teljesítik utólag a belépés feltételét, hiába szeretnének bemenni a királyi menyegzőre, mert távollétükben megérkezett a völegény, az ajtó bezárult, s ők már csak az elutasító ítéletet hallhatják meg: „Bizony mondom nektek, nem ismerlek titeket” (Mt 25, 10-12; ugyanez más formában: Lk 13, 25-27). Sőt, Isten azoktól is elzárkózik, akik eleve nem tartoztak a kiválasztottak közé: „(Nektek megadatott tudni az Isten országának titkát.) A kívülállónak azonban minden csak példabeszédekben szól, hogy látván lássanak és mégse ismerjék föl, hallván halljanak, s mégse értsék meg, hogy meg ne térjenek és bocsánatot ne nyerjenek” (Mk 4,11-12). Nem csoda, ha a János-evangélium szerint – amely csak a testvéri szeretetről tud, az ellenségszeretetről nem! – Jézus így imádkozik: „Értük könyörgök. Nem a világtól könyörgök, hanem azokért, akiket nekem adtál” (19,7).

A „hűségesek” együtt hajtják végre az ítéletet az Emberfiával: „Bizony, mondom nektek: Ti, akik követtetek engem, a világ megújulásakor, amikor az Emberfia dicsőséges trónjára ül, együtt ültök majd velem tizenkét trónon, hogy ítélkezzetek Izrael tizenkét törzse fölött” (Mt 12,28)

A kiválasztottak megvizsgálatának majd a többiek szenvedései látványán: „Amikor háborúkról és háborús hírekről hallotok, ne rémüljétek [ti, kiválasztottak]! Ennek meg kell történnie, de ez még nem a vég...”

(Mk 13,7-8). „... az emberek megdermednek annak szorongó várásában, ami következik. Akkor majd meglátják az Emberfiát, amint eljön a felhőkben... Amikor mindez kezd beteljesülni, emelkedjétek föl és emeljétek föl fejetekeket, mert közeledik a ti (!) megváltásotok” (Lk 21,25-28).

Az ilyen és hasonló gondolatok mind teljesen idegenek Jézustól, nincs is semmi közük hozzá, hanem csupán bizonyos őskeresztény körök evangéliumellenes, vérszomjas vágyálmai és látomásai. Nézzük meg, ezzel szemben hogyan gondolkodott maga Jézus a szóban forgó kérdésekről. Isten országa szerinte is „eljön”, de annak tartalma és létrejötte egészen más, mint ahogyan az apokaliptikusok elképzelték.

Először is *semmilyen bosszúról vagy megtorlásról sincsen szó*. Isten jósága kivétel nélkül mindenkire kiárad („fölkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek”, Mt 5,45), kivétel nélkül mindenkit meg akar menteni! Ezt jelképezik Jézus ingyenes gyógyításai, vagy az, hogy nyilvánosan együtt étkezik a „bűnösökkel” (pl. Mt 9,10), akiket egyébként minden „tisztességes” ember kerül. Ennek megfelelően Jézus is így nyilatkozik önmagáról: „Az Emberfia nem azért jött [nem pedig: fog jönni!], hogy elpusztítsa az embereket, hanem hogy megmentsen” (Lk 9,55).

Továbbá Isten országa *nem erőszakosan és kozmikus katasztrófák közepette érkezik*, hanem mint a szeretet ajándata, amelyet szabadon el lehet fogadni, vagy el lehet utasítani; Isten országa csöndben működik és növekszik, ahogyan a földbe elvetett mustármag csirázik ki és hoz termést, vagy ahogyan a lisztbe vegyített kovász hat (Mt 13,31-33).

Isten országa nem „majd”, valamikor a bizonytalan jövőben jön el, hanem már elközelgett (Mk 1,15), elérkezett, itt van (Mt 12,28), különösen Jézus működése, igehirdetése és gyógyításai révén. Nem azt kell tehát találgatni, mikor valósul meg, és nem apokaliptikus jelekre kell várni, hanem (megfelelő magatartással) egyszerűen el kell fogadni a meghívást (Mt 22,2-4; Mk 10,14-15), el kell menni a „szőlőbe” (Mt 20,1-2), haza kell térni az atyai házba (Lk 15,17-20) – mégpedig tétovázás, habozás nélkül, rögtön (Lk 9,59-62).

Hogy mikor és milyen lesz a „világ vége”, senki sem tudja (vö. Mk 13, 32); az emberiség sorsa „nyitott”, és a saját kezében van: bármikor megnyíthatunk Istennek, és bármikor elzárkozhatunk tőle. A kulcs a mi kezünkben van: *Isten országa „rajtunk fordul”* (Lk 17,21; ez ennek a sokat idézett, de mindig rosszul értelmezett helynek a pontos fordítása és értelme; Jézus sem azt nem mondja, hogy „bennetek van”, mert ennek görög megfelelője az „*en hümin*” lenne, sem azt, hogy „köztetek van”, mert ennek az „*en meszó hümon*” felelne meg; az itt szereplő „*entosz hümon [esztin]*” kifejezés csak itt fordul elő az Újszövetségben, jelentése pedig: „a ti hatóságokatokban, hatalmatokban van; tőletek függ, rajtatok fordul”).

Ezzel el is jutottunk arra a pontra, amely bizonyos értelemben a legjellemzőbb és legdöntőbb Jézusnak az apokaliptikával kapcsolatos gondolkodásában. A szakirodalom úgy nevezi ezt, hogy „*átkapcsolás az apokaliptikából a parainézisbe*”, az erkölcsi buzdításba.

Kezdjük az imént említett hellyel (Lk 17,20-21). A farizeusok megkérdezik Jézustól, mikor jön el az Isten országa. Íme, az apokaliptika egyik központi kérdése, a „*Mikor?*”. Válaszában Jézus először azt mondja, Isten országa nem jön el „szembetűnő”, azaz megfigyelhető, kiszámítható

módon (*ouk... meta paratérészeósz*), úgy, hogy eljövételének időpontját előre meg lehetne tudni. Majd, bár ezt éppen nem kérdezték, elutasítja az apokaliptika másik jellemző érdeklődését, nevezetesen a *helymeghatározásra* irányulót: „Nem lehet azt mondani: Nézd, itt van, vagy amott!” *A két negatív válasz után* adja meg a pozitívát, mintha csak azt mondaná: Ne azzal foglalkozzatok, ami nem fontos, és ráadásul nem is tudható, hanem a lényeggel törődjétek, az pedig nem más, mint hogy Isten országa „rajtatok fordul”, magyarul: akkor valósul meg Isten országa, ha Istennek tetszően viselkedtek, Isten elgondolása szerint éltek. (Igehirdetésében bőségesen részletezte, miben is áll ez kézzelfoghatóan.)

Az előbbin kívül még három helyen találkozunk ezzel a jelenséggel Lukács evangéliumában. A *21. fejezetben* (5-8. v.) a tanítványok félreértik Jézus szavait a Templomról, hogy „*kő kövön nem marad*”, és szintén arról érdeklődnek, „*mikor*” lesz mindez. Jézus még csak annyit sem mond nekik, mint az előbbi esetben a farizeusoknak, hanem *rögtön átvált* a helyes magatartást megfogalmazó tennivalóra: „Ügyeljétek magatokra, nehogy valaki félrevezessen titeket!” A mondanivaló eredeti hangsúlyát talán még jobban kifejezi, ha úgy fordítjuk ezt, hogy

„Magatokra ügyeljétek...” – és ne arra, mikor milyen apokaliptikus események várhatók állítólag.

A *13,23-ban* valaki szintén olyan kérdést tesz föl Jézusnak, amely nagy jelentőséggel bír az apokaliptikában: „*Kevesen* vannak-e, akik üdvözülnek?” Ismét jellemző Jézus hallgatása, amellyel a tényleges kérdést szóra sem méltatja, hanem *rögtön „átkapcsol”*: „Ti igyekezzetek bejutni a szűk kapun...” (24. v.), azaz: Ne azzal foglalkozzatok, kevesen vannak-e vagy sokan, hanem tegyétek meg azt, ami a bejutáshoz szükséges! Itt sem beszél arról, mit jelent ez közelebről, de a „szűk kapu” képe eszünkbe idézheti a „*tű fokát*”, amelyen bizony nem lehet átmenni a gazdagság „*púpjával*” (Mt 19,24). Egyébként az „*igyekezzetek*” a görögben „*agonizáljatok*” (eredeti jelentése: küzd, harcol), jelezve, hogy adott esetben mekkora erőfeszítéseket kell tenni a bejutásért...

Végül az utolsó eset, amikor a tanítványokat Jeruzsálemhez közeledve elfogja az apokaliptikus láz, s most már nem is kérdezősködnek, hanem úgy vélik, hogy „azonnal meg kell nyilvánulnia Isten országának” (megint a két fontos mozzanat: a *hely* és az *idő*: Jeruzsálem és azonnal...). Jézus ezért (gör. *dia to*) – és *ahelyett*, hogy a tanítványok apokaliptikus reménységéről beszélne – elmondja nekik a minákról szóló példabeszédet (19,11-27), megintcsak azt hangsúlyozva, hogy nem apokaliptikus eseményekre kell várni, és nem azok bekövetkeztét számítgatni, hanem „*a minákat kell kama-toztatni*”, Istentől kapott szeretet-képességünket kell kibontakoztatnunk!

Jézus tehát zárójelbe teszi az egész *apokaliptikus* (ma bizonyára azt is mondhatjuk: az egész *ezoterikus*) kérdéskört, és egyetlen dologra koncentrálna: mit kell *tennünk nekünk* ahhoz, hogy Isten országa (meg)valósuljon, miben áll részünkről az a helyes viselkedés, amitől Isten országa (fő)l épül. (Isten a maga részéről úgy is teszi azt, ami az ő dolga.)

Gromon András

